

Statenmededeling

Onderwerp

Beleidskader Landbouw en Voedsel: eerste concept

Datum

16 maart 2021

Documentnummer

GS: 4848846

PS: 4864217

Aan Provinciale Staten van Noord-Brabant,

Kennisnemen van

Het eerste concept van het beleidskader Landbouw en Voedsel

Aanleiding

Op 11 december heeft uw Staten kennisgenomen van de startnotitie ([Statenmededeling](#): Beleidskader Landbouw & Voedsel: de Startnotitie).

Zonder alles te willen herhalen: Het Brabantse landbouw- en voedselsysteem is van essentieel economisch en maatschappelijk belang, niet alleen voor de Brabantse economie en maatschappij, maar ook voor die van Nederland.

In Noord-Brabant heeft zich een unieke landbouw- en voedsel ecosysteem ontwikkeld: van zaadveredeling en boeren tot voedselverwerkers, transporteurs en distributeurs (retail, foodservice). In verschillende ketens: plantaardig en dierlijk. Van varken, melkvee tot akkerbouw, glastuinbouw en boomteelt. Niet alleen in productie, maar ook in Research & Development. En, met spin-offs van de voedselproductie (humaan en veevoeder). Met reststromen als basis voor farmaceutische producten en (hoogwaardige) grondstoffen/biobased producten. Met toeleveranciers, start-ups en een kennis- en onderwijsinfrastructuur (mbo, hbo), proeftuinen en communities die dit systeem schragen. Er is een sterke onderlinge samenhang. De schakels in de keten(s) hebben elkaar nodig. Landbouw, de primaire productie, vormt een essentiële spil.

De startpositie van dit landbouw- en voedselsysteem om te vernieuwen en verduurzamen is sterk, met een bewezen potentieel aan ondernemerschap dat in staat is in te spelen op de belangrijke maatschappelijke trends. Tegelijkertijd staat het systeem aan de kant van de primaire productie onder druk, zowel ecologisch, als economisch én maatschappelijk.

De dynamiek en actualiteit zijn groot. Op dit moment is nog onduidelijk wat de invloed wordt van een nieuw regeerakkoord voor de mate waarin en wijze waarop van de veehouderij in Nederland en dus ook in Noord-Brabant wordt verwacht om bij te dragen aan de verdere vermindering van de stikstofdruk. Ook de impact vanuit nationaal/Europees beleid op het gebied van klimaat, energie etc. op de verduurzaming van de gehele landbouw- en voedselketen is van invloed. We hopen deze ontwikkelingen mee te kunnen nemen in het eindconcept.

Datum

16 maart 2021

Documentnummer

GS: 4848846

PS: 4864217

In het recente bestuursakkoord heeft GS nieuwe koersafspraken gemaakt over de landbouw- en voedseltransitie. Met daarin als kernpunten o.a.

- het sluiten van kringlopen van het landbouw- en voedselsysteem,
- innovatie gericht op verduurzaming en concurrentiekracht,
- ondernemerschap en imago van de Brabantse boer,
- toekomstperspectief jonge boeren,
- hernieuwd vertrouwen sector-provincie en grondbeleid.

Ons college formuleert een beleidskader Landbouw en Voedsel 2030 om richting te geven aan die transitie gericht op meer evenwicht tussen de economische, maatschappelijke en ecologische waarden.

Dat beleidskader wordt uiterlijk in Q3 van 2021 aan uw Staten aangeboden.

Daarnaast is ons college voornemens een uitvoeringsagenda Landbouw en Voedsel te formuleren, met aandacht voor o.a. innovatie, eiwittransitie, ondernemerschap en mest die de gewenste ontwikkelingen stimuleren en mogelijk maken. De uitvoering daarvan zal in samenwerking met andere provinciale programma's plaatsvinden.

Met de besteding van de hiermee gepaard gaande middelen alsook met de besteding van de middelen in het kader van de aanpak 'Ondersteunende Maatregelen' die voor deze bestuursperiode beschikbaar zijn, is de inzet van het college erop gericht om het landbouw- en voedselsysteem verder te verduurzamen met daarbinnen een agrarische sector als tegelijkertijd belangrijk, gewaardeerd en regulier onderdeel van de Brabantse economie.

De afgelopen periode is gebruikt om breed in de Brabantse samenleving op te halen wat mensen belangrijk vinden voor het nieuwe beleidskader. Naast de 'start'-interviews, hebben er gesprekstafels in een 'tour de Brabant' van boer tot burger, van producent tot winkelbedrijf, van student tot CEO, van gemeente tot (internationale) overheid plaatsgevonden en een reeks bilaterale gesprekken met overkoepelende organisaties en experts. In bijlage 1 is een korte samenvatting van de gesprekstafels weergegeven. De uitkomst van o.a. deze tafels is verwerkt in het huidige, eerste concept.

Daarnaast is bij dit concept gebruik gemaakt van diverse bronnen, onder andere, [de Tweede rapportage van de Evaluatie Ondersteunende Maatregelen](#) en de studie van de PON naar de beleving van burgers en consumenten van het landbouw (bijlage 2) en voedselsysteem in Brabant.

Het beleidskader is nadrukkelijk nog in ontwikkeling, dit is de eerste conceptversie. Het college hecht eraan om het ook in dit stadium met uw Staten te bespreken.

In het voorliggende concept is vooral gewerkt aan de belangrijkste maatschappelijke (veelal autonome) ontwikkelingen, een verder weg gelegen toekomstbeeld 2040, aan de belangrijke ontwikkelfactoren, c.q. innovatietrends/-motoren van het landbouw- en voedselsysteem, aan de ambitie en doelstellingen voor 2030 en aan het handelingsperspectief dat de opmaat vormt naar de door het college van GS op te stellen uitvoeringsagenda. In bijlage 3 is in de vorm van een presentatie het eerste concept opgenomen.

Datum

16 maart 2021

Documentnummer

GS: 4848846

PS: 4864217

Bevoegdheid

Uw Staten zijn bevoegd om het beleidskader vast te stellen. De hieruit volgende uitvoeringsagenda wordt vastgesteld door GS. Zodra deze gereed is, wordt deze ook ter kennisneming aangeboden aan uw Staten.

Kernboodschap

- 1. Stip op de horizon 2040: een landbouw- en voedselsysteem waarbij economie, ecologie en maatschappij in balans zijn.*

Ons college heeft daarbij het volgende beeld.

In 2040 is de landbouw- en voedselproductie in hoge mate circulair. Er is minder voedselverspilling en reststromen worden verwerkt in veevoer en de 'biobased economy'. Daarmee zijn ook nieuwe producten (zoals in de groene chemie) en ketens ontwikkeld. Het leidt onder andere ook tot plant en dier onafhankelijke producten.

Duurzaam geproduceerd en gezond voedsel wordt voor een groter deel in binnen- en buitenland afgezet in het hogere marktsegment. Deze consumentengroep is bereid meer te betalen voor gezond en duurzaam geproduceerd voedsel. Transparantie en navolgbaarheid van productie(methoden) leveren toegevoegde waarde.

Brabant is een centrum van duurzame en gezonde voedselproductie geworden dankzij livinglabs en de opschaling in gevestigde voedselketens.

Data speelt een zeer belangrijke rol in het landbouw en voedsel ecosysteem. Voor de transparantie richting de consument, voor het monitoren en verantwoorden van milieuprestaties ('real time'-meten) en in relatie tot voedsel, lifestyle en gezondheid. En voor het verwerken en op basis daarvan ondersteunen van landbouw en voedsel ecosystemen in het buitenland. Bedrijven van klein tot groot, van boerderij tot voedselverwerker, zijn data-gedreven.

Er zijn in 2040 naar verwachting nog ca. 5000 land- en tuinbouwbedrijven. De bedrijven zijn gemiddeld groter dan nu, beschikken over investeringsruimte voor milieumaatregelen en ze hebben een goede reputatie bij hun omgeving, financiers en afnemers.

De hoeveelheid cultuurgrond neemt jaarlijks af en dat tempo zal naar verwachting versnellen door de claims vanuit woningbouw, infrastructuur, bedrijventerreinen, behoefte aan bos en natuur en de energietransitie. De diversiteit is groot; biologische, natuurinclusieve en multifunctionele landbouw nemen naast gangbare bedrijven een belangrijke plaats in. Tuinbouw, akkerbouw en sierteelt zijn gegroeid. Ook 'vertical farming' en andere vormen van niet-grondgebonden landbouw hebben een vlucht genomen.

Het beheer van het landschap door boeren biedt kansen voor nieuwe groenblauwe diensten zoals waterberging, CO2-opslag, biodiversiteit en multifunctionele activiteiten zoals voedselverwerking, retail, energie en zorgdiensten. De Brabantse boer is in 2040 een multifunctionele ondernemer: producent en dienstverlener.

Het internationale bedrijfsleven zal nog verder groeien en een deel van haar 'sourcing' buiten de provincie realiseren. Zij blijven opereren vanuit Noord-Brabant vanwege het gunstige vestigingsklimaat. De internationale bedrijven in de toeleverende en voedselindustrie zitten vanwege het landbouw en voedsel ecosysteem graag met hun hoofdkantoren, innovatieafdelingen en laboratoria in het goed bereikbare Brabant. Het R&D cluster van mondiale agrifoodbedrijven heeft een sterke groei doorgemaakt en zet internationaal de toon.

Er is een levendige startup-cultuur, die zich onder andere richt op robotica en digitalisering, persoonlijke voeding, nieuwe eiwitbronnen zoals insecten, "novel food", vegetarische producten (vleesvervangers) en sociale (organisatorische) innovatie. Daarbij zijn nieuwe, cross-sectorale bedrijven en ketens ontstaan. Bijvoorbeeld op het gebied van 'food design', agro-robotisering en 'personalised food-medicine'.

De Brabantse consument eet en beweegt gezonder: De balans dierlijk en plantaardig is meer in evenwicht. De Brabander consumeert meer voedsel van dichtbij, eet meer seizoensproducten en investeert in een groene leefomgeving. De waardering en beloning voor groen en gezond is toegenomen.

2. We hebben de ambitie, om de toekomstige landbouw- en voedselketen te realiseren in 2030, uitgewerkt in 4 concrete doelstellingen.

In het licht van onze positie en het perspectief voor 2040 is ons streven koploper te zijn in het leveren van een positieve bijdrage aan onze gezondheid, de leefomgeving, het klimaat, de biodiversiteit, het dierenwelzijn, het verdienvermogen van de landbouw- en voedselsector en de brede welvaart van de Brabander.

Daarbij is die ambitie uitgewerkt in 4 doelstellingen:

Datum

16 maart 2021

Documentnummer

GS: 4848846

PS: 4864217

- Het Brabantse landbouw- en voedselsysteem behoort in 2030 tot de meest duurzame in Europa zowel per kg product, per euro toegevoegde waarde als per ha. Daarmee ligt de sector op schema bij het realiseren van wettelijke eisen voor stikstof, klimaat, circulariteit en andere duurzaamheidsdoelstellingen voor 2035 en 2050. De benchmark om te meten of we in de top van de meest duurzame landbouw- en voedselsystemen behoren, moet nader worden uitgewerkt.
- Het Brabantse landbouw- en voedselsysteem is in 2030 een vooraanstaande Europese speler met betrekking tot innovatie, heeft een goede concurrentiepositie en rendeert door (nieuwe) economische en maatschappelijke verdienmodellen. Op het snijvlak van landbouw en voedsel en respectievelijk 'high tech', ICT, chemie en gezondheid zijn bovendien nieuwe bedrijfstakken tot ontwikkeling gekomen. Brabant wordt exporteur van geavanceerde voedselproductiesystemen. Het college wil inzetten op zogeheten missiegedreven innovatie, waardoor met innovatie wordt bijgedragen aan het oplossen van de beschreven maatschappelijke en duurzaamheidsvraagstukken, maar ook wordt bijgedragen aan het Brabantse verdienvermogen van bedrijven in de landbouw -en voedselketen van morgen en overmorgen. Het verdienvermogen voor een diversiteit aan bedrijven: van familiebedrijf tot multinational, van biologisch tot gangbaar. Noord-Brabant bezit daarvoor een unieke uitgangspositie met belangrijke en innovatieve spelers zowel binnen het landbouw- en voedselcluster alsook in de biobased-, chemie-, data-, en high-tech-clusters, zowel bij het bedrijfsleven als ook bij kennisinstellingen. Ook hier geldt dat er een benchmark moet worden gekozen.
- De Brabantse land -en tuinbouw is in 2030 landschaps- en gemeenschap inclusief, d.w.z. vervult een vitale rol in natuur- en landschapsontwikkeling -en beheer, in de verbinding tussen stad en platteland (voedsel, leefbaarheid dorpen) en in de Brabantse samenleving (zorg, groene energie, landschap en natuur, recreatie). Er liggen belangrijke kansen voor een landschaps- en natuurinclusieve landbouw. Een vorm van grondgebonden, veelal extensieve landbouw. Randvoorwaarde voor de slaagkans hiervan is dat het potentiële verdienmodel waar gemaakt kan worden. Dit verdienmodel wordt opgebouwd uit vergoedingen voor ecosysteemdiensten (landschap, natuur, water), vergoedingen voor maatschappelijke diensten (zorg, energie en recreatie) en vergoedingen vanuit de markt voor de (waarschijnlijk lagere) productie (per ha.).
- Brabanders zijn (weer) trots op de landbouw- en voedselsector. De sector is dichterbij gekomen en meer verbonden door o.a. meer kennis van de rol en herkomst van voedsel en van het belang van het buitengebied en een verschuiving naar meer voedsel van dichtbij en maatschappelijke en ecosysteemdiensten. Brabanders waarderen het voedsel, het buitengebied, het groen in de stad en de makers,

Datum

16 maart 2021

Documentnummer

GS: 4848846

PS: 4864217

ontwikkelaars en beheerders ervan. De landbouw -en voedselsector wordt beleefd als belangrijk voor de welvaart in brede zin.

Datum

16 maart 2021

Documentnummer

GS: 4848846

PS: 4864217

3. *We willen de doelstellingen bereiken met een landbouw- en voedselsysteem 3.0 dat slim, waardevol, circulair en verbonden is.*

Onze ambitie is te transformeren naar een Brabants landbouw- en voedselsysteem 3.0 in 2030 met als kenmerken:

- Slim: precies, data-gedreven en daardoor minder belastend voor het milieu en arbeidsefficiënt door op maat gesneden gebruik van water, bemesting, gewasbescherming; dankzij data, lichte landbouwmachines; dankzij vraag gestuurde productie, betere conserveringsmethoden en daardoor minder voedselverspilling; dankzij een lager energie- en watergebruik; dankzij duurzame verpakkingen in de voedselproductie en retail.
- Waardevol: meer toegevoegde waarde, andere producten (plantaardige eiwitten, 'future food')
- Circulair: gebaseerd op kringlopen zowel in de primaire sector als in de voedselverwerking d.m.v. rest- en zijstroomverwaarding)
- Verbonden: tussen de schakels onderling in de voedselketen en met de samenleving.

Daarbij zijn er 5 belangrijke ontwikkelfactoren:

1. 'high tech' en artificiële intelligentie: Processen worden steeds meer informatie- en vraag gestuurd met geavanceerde methoden en technieken. Met data als succesfactor binnen en tussen (markt)ketens, van producent tot consument. Maar ook in het ecologisch domein: bodem, water en lucht.
2. life style en persoonlijke gezondheid: Lifestyle en persoonlijke gezondheid zullen steeds meer de keuze van consumenten gaan bepalen. Dat biedt ook kansen voor de Brabantse landbouw- en voedselketens om zich te richten op de hoogste segmenten in de markt; luxe, gezonde en gemakproducten.
3. klimaat, biodiversiteit en ecologie: Voor bedrijven in de voedselproductie zetten duurzame productieprocessen (met minder water, minder en groene energie en minder toevoegingen) en meer plantaardige producten de toon.
4. circulariteit: Het belang van circulariteit neemt toe door schaarste van grondstoffen, oplopende verwijderingskosten en onnodige emissies.
5. dataficering: De alles doorsnijdende trend is data(ficering). De uitdaging is zowel technisch als sociaal: van het mogelijk maken van data-interactiviteit inclusief bijbehorende dashboards, tot het vertrouwen bij alle partijen dat data en vooral data-uitwisseling resultaat oplevert voor alle belanghebbenden.

De mate waarin het landbouw- en voedselsysteem in staat is in te spelen op en gebruik te maken van deze innovatietrends/-motoren bepaalt in

welke mate succesvol het landbouw- en voedselsysteem 3.0 kan worden vormgegeven.

Datum

16 maart 2021

Documentnummer

GS: 4848846

PS: 4864217

3. Welke rol vervult de provincie in de noodzakelijke systeeminnovatie?

De noodzakelijke systeeminnovatie -om onze ambitie waar te maken- vergt een lange adem en kan alleen worden gerealiseerd met een gezamenlijke beweging van alle actoren in het huidige landbouw en voedsel ecosysteem. Het is noodzakelijk dat de provincie haar rollen (richting geven, beweging stimuleren en ontwikkeling mogelijk maken) verbindt met het gehele landbouw en voedsel ecosysteem.

De landbouw heeft – als ketenspeler – daarbij een bijzondere plaats, omdat het boerenerf juist de plek is waar de ontwikkelingen in de voedselketen samenkomen met de ontwikkelingen in leefomgeving, natuur en landschap. Het Rijk en Europa vervullen belangrijke rollen in wet- en regelgeving en het Europees landbouwbeleid. Gemeenten en waterschappen vervullen een belangrijke rol bij hoe die wettelijke kaders zich doorvertalen naar het landelijk gebied.

Ons college is van mening dat de rol van de provincie zich vooral bevindt op het gebied van:

- ruimtelijke ordening: verordenende bevoegdheden wat betreft omgevingsbeleid;
- innovatiebeleid, samen met alle relevante spelers;
- het voeren van regie in een integrale, gebiedsgerichte aanpak;
- vestigingsklimaat (zoals wonen, bedrijfslocaties, arbeidsmarkt, cultuur, sport);
- actief grondbeleid;
- ondersteuning transitie landbouw;
- netwerkvorming en stimulering (boer-burger, studenten, consumenten).

4. We werken de hoofdlijnen van het handelingsperspectief verder uit.

Om tot realisatie van de ambitie te komen, wordt een handelingsperspectief geformuleerd dat aanhaakt op de balans economisch, ecologisch en maatschappelijk en wordt opgebouwd rondom de thema's en samengevat in de werkwoorden 'Ondernemen', 'Omgeven' en 'Ontmoeten'. Drie werkwoorden die in dit verband onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden. Dat betekent ook dat oplossingsrichtingen binnen 'Ondernemen' ook niet zonder 'Ontmoeten' en 'Omgeven' kunnen, er ook aan bijdragen en vice versa.

Ondernemen

Vertrekt primair vanuit het perspectief om te kunnen ondernemen, met sterke accenten op innovatie en digitalisering. Hier moeten doorbraken rond knelpunten met innovatie worden gecreëerd, mede door het samenbrengen van partijen en cross-overs met 'high-tech'- en de ict-sector. Kennisontwikkeling en -deling zijn van belang. Verdienmodellen en sociale innovatie, support aan en

toekomstperspectief voor ondernemers staan centraal. Er is aandacht voor het vestigingsklimaat (o.a. arbeidsmarkt, leefomgeving).

Datum

16 maart 2021

Documentnummer

GS: 4848846

PS: 4864217

Omgeven

Deze lijn van het handelingskader vertrekt primair vanuit het perspectief van de omgeving waarin de productie plaatsvindt, met accenten op slimme regelgeving, gebiedsgerichte aanpak en grondbeleid. De specifieke locatie van productie zal steeds meer een rol gaan spelen en zich doorvertalen in een diversiteit aan bedrijfsstrategieën. De toedeling van de schaarse ruimte vraagt om een gebiedsgerichte uitvoering met speciale affiniteit voor bodem, biodiversiteit, natuur, landschap en klimaat. Ook burgerparticipatie in de vorm van samen meten aan biodiversiteit en hinder valt hieronder.

Ontmoeten

Deze lijn vertrekt primair vanuit de maatschappelijke inbedding, met sterke accenten op de boer-burgerrelatie en het versterken van netwerken, samenwerking in campussen, samen experimenteren en interactie met de praktijk via living labs en proeftuinen.

Binnen de bovengenoemde lijnen denkt het college aan een uitvoeringsagenda met aandacht, c.q. deelagenda's voor o.a. innovatie, eiwittransitie, agrifood-ondernemerschap en mest. De looptijd van deze agenda heeft betrekking op de jaren 2022 en 2023.

Conform het bestuursakkoord zijn de uitgangspunten voor het handelingsperspectief :

1. **Samen:** met (o.a. jonge) boeren met toekomstperspectief, met bedrijven in de keten, in korte en lange ketens en in dialoog met de omgeving.
2. **Slagvaardig:** door het bieden van een faciliterend (innovatie) instrumentarium, adequate regelgeving, inzetten van grondbeleid en grondportefeuille, gebiedsgericht maatwerk, snelle procedures en doelgerichte netwerken, platforms en communicatie.
3. **Slim:** door onder andere met digitalisering meer vraaggericht te produceren en duurzaamheid inzichtelijk te maken, nieuwe bedrijvigheid te ontwikkelen en maatwerk mogelijk te maken op de boerderij.

Consequenties

Het beleidskader beoogt een gedragen visie te zijn die de komende jaren moet zorgen voor continuïteit en vertrouwen bij de verschillende stakeholders.

Europese en internationale zaken

Tegelijk met het nieuwe Beleidskader Landbouw en Voedsel loopt de discussie over het Europese Landbouwbeleid en de uitwerking in het Nationaal Strategisch Plan. We zorgen voor een nauwe samenwerking op dit gebied met het Huis van de Provincies en de opstellers van het NSP.

Communicatie

Er is op de website [Landbouw en Voedsel Brabant](#) een onderdeel ingericht voor het Beleidskader.

Dit is bedoeld als centrale plek waarop filmpjes, podcasts, polls, factsheets en presentaties zullen worden opgenomen.

Het is bedoeld om ondersteunend te kunnen zijn aan het proces om te komen tot het beleidskader als ook gericht op een bewustwording onder en verbinding met de inwoners van Brabant.

Vervolg

Na de themabijeenkomst op 9 april, vinden er nog verdiepende bijeenkomsten plaats met stakeholders en zijn er nog een (informele verdiepende) bijeenkomst met uw Staten afgesproken.

Met de commissie Sturen en Verantwoorden is afgesproken dat bij het volgende, meer uitgewerkte concept (waarschijnlijk in mei) hun advies wordt afgegeven betreffende de scherpste in doelstellingen, streefwaardes en indicatoren.

Het voornemen is om het beleidskader uiterlijk in Q3 2021 aan uw Staten ter vaststelling aan te bieden.

Bijlagen

- Bijlage 1, Samenvatting van de gesprekstafels
- Bijlage 2, Studie van PON
- Bijlage 3, Slidedeck, Basis, Eerste uitwerking Beleidskader Landbouw en Voedsel

Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant,

de voorzitter,

de secretaris,

mr. I.R. Adema

drs. M.J.A. van Bijnen MBA

Programmamanager: de heer A.F. Meulepas, (06) 27 74 50 53,
ameulepas@brabant.nl.

Opdrachtnemer: mevrouw A.L. Schoenmakers, (06) 18303298
alschoenmakers@brabant.nl.

Datum

16 maart 2021

Documentnummer

GS: 4848846

PS: 4864217